

בענין המתנה בין בשר לחלב ואחר גבינה קשה

אברהם גארדימער

א.

כתב הרמב"ם (הל' מ"א ט:כח): מי שאכל בשר בתחלה בין בשר בהמה בין בשר עוף לא יאכל אחריו חלב עד שישהה ביניהן כדי שיעור סעודה אחרת והוא כמו שש שעות מפני הבשר של בין השינים שאינו סר בקינוח. עכ"ל. בניגוד לזה כתבו התוס' (חולין קה. ד"ה לסעודתא אחריתא) בענין שיעור המתנה לסעודה אחרת בין אכילת בשר לאכילת חלב: לאו בסעודתא שרגילין לעשות אחת שחרית ואחת ערבית אלא אפילו לאלתר אם סילק השלחן ובירך מותר דלא פלוג רבנן. עכ"ל.

הוא ניחא אי נימא דס"ל לתוס' כשי' רש"י (חולין שם ד"ה אסור לאכול גבינה) שחיוב המתנה הוא משום משיכת טעם שומן הבשר בפה, שלכאורה אין כאן איסור בב"ח ממש, וע"כ הקילו בשיעור המתנה; מיהו, לא ברירא כלל דס"ל לתוס' כשי' רש"י.

הנה פסק השו"ע (יו"ד פט:א) כהרמב"ם (וכן פסקו הרא"ש [חולין ח:ה] והטור [יו"ד פט:]): אכל בשר אפילו של חיה ועוף לא יאכל גבינה אחריו עד שישהה שש שעות ואפילו אם שהה כשיעור אם יש בשר בין השינים צריך להסירו; ע"כ. מדויק מלש' הרמב"ם והשו"ע שאין צורך לקינוח והדחה כיון ששהה שש שעות, ורק צריך להסיר בשר בין שיניו אם מצאו אח"כ; ע"ש ברמב"ם בהל' כו ושם בשו"ע בסע' ב, שכתבו שצריך קינוח והדחה בין גבינה לבשר - אולם לא כתבו כן בין בשר לגבינה, והצריכו רק המתנה, אא"כ מצא בשר בה"ש אח"כ.

מיהו, פסק הרמ"א (יו"ד שם) כתוס' וכתב שלעולם חייב בקינוח והדחה בין בשר לחלב: ויש אומרים דאין צריכין להמתין שש שעות רק מיד אם סלק ובירך ברכת המזון מותר על ידי קינוח והדחה והמנהג הפשוט במדינות אלו להמתין אחר אכילת בשר שעה אחת ואוכלין אחר כך גבינה מיהו צריכים לברך גם כן ברכת המזון אחר הבשר דאז הוי כסעודה אחרת דמותר לאכול לדברי המקילין אבל בלא ברכת המזון לא מהני המתנת שעה ואין חילוק אם המתין השעה קודם ברכת המזון או אחר כך ואם מצא בשר בין שיניו אחר השעה צריך לנקרו ולהסירו. ע"כ.

ונל"ב שמחלוקת הרמב"ם ותוס' בשיעור זמן המתנה בין בשר לחלב מבוססת בעיקר תפקיד של המתנה. הרמב"ם ס"ל דהמתנה היא **המשכת איסור בב"ח**, שע"י המתנה, נמנע מאכילת בב"ח מדבריהם, שהרי אם אינו ממתין, נמצא שיאכל חלב בשעה שיש עדיין בשר בין השיניים, כלש' הרמב"ם: לא יאכל אחריו חלב עד שישהה ביניהן... מפני הבשר של בין השינים שאינו סר בקינוח. עכ"ל. הרי ס"ל להרמב"ם דדין המתנה הוי מעיקר איסור בב"ח (מדבריהם).

מיהו, ס"ל לתוס' דהמתנה היא דין אחר ואינה המשכת איסור בב"ח, דהא ס"ל דשרי למיכל גבינה אחר בשר מיד שסילק השלחן ובירך, ולא בעי לאמתוני כלל בכדי שיתעכל בשר שבין השיניים או בכדי שתכלה משיכת טעם שומן הבשר מפיו. נ"ל דתוס' ס"ל דתקנת המתנה היינו **שאכילת חלב תהי' מובדלת ביותר מאכילת בשר קודם לכן, להכירא ולתוספת פרישות**. כלומר, שבנוסף לקינוח והדחה דבעינן ע"פ דין, תיקנו הבדלה יתירה אחר אכילת בשר, מפאת תכונותיו ומידותיו המיוחדות של בשר (שנשאר הוא בין

השיניים או שיש לו משיכת טעם); תקנה זו היא דין חדש של פרישות והיכר נוספים, ואינו מגוף איסור בב"ח.

ב.

הנה כתב הרמ"א (יו"ד שם סע' ב): ויש מחמירין אפילו אחר גבינה וכן נוהגין שכל שהגבינה קשה אין אוכלין אחריה אפילו בשר עוף כמו בגבינה אחר בשר; ע"כ. והגם שכן כתב הבית יוסף (או"ח קעג, ע"פ המהר"ם שהובא במרדכי [חולין סי' תרפז] והזהר לפ' משפטים), הרי המחבר לא פסק כזה בשו"ע, והרמב"ם, הרא"ש והטור ג"כ לא הזכירו ענין המתנה כלל אחר גבינה קשה. פלוגתא צ"ב.

כתב הש"ך (יו"ד שם ס"ק יז) בענין המתנה אחר גבינה קשה: ומהרש"ל שם קרא תגר על המחמירים שהוא כמו מינות ואמר דוקא מהר"ם שבא מכשול לידו פעם א' החמיר אבל מי שלא בא לידו תקלה לא יכול להחמיר ע"ש שאין דבריו מוכרחים ואדרבה בדברי מהר"ם משמע איפכא ע"ש ודוק. עכ"ל. והנה כתב המהר"ם (מרדכי שם): ואין בדבר זה כחולק על התלמוד ולא כמוסיף שהוא גורע דבפרק כל הבשר (חולין קה). אמר אנא להאי מלתא כחלא בר חמרא דאילו אבא כדאכיל בישראל וכו' וכל חד מצי לאחמורי על נפשיה לעשות משמרת; ע"כ. וכ"כ כתב הגר"א (יו"ד שם ס"ק יא) בצידוק המתנה אחר גבינה קשה.

ונל"ב דתליין הני פלוגתא על יסוד דין המתנה. אם המתנה היא המשכת גוף איסור בב"ח, אינו רשאי להחמיר ולהמתין בין גבינה קשה לבשר, דהוי כבל תוסיף, שהרי קובע הוא כמין איסור בב"ח חדש נגד דברי הגמ' (חולין שם), אמר רב חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה גבינה מותר לאכול בשר אלא כמה ישהה בין גבינה לבשר א"ל ולא כלום. ע"כ. מיהו, אם המתנה היא דין נפרד של היכר ופרישות יתירה בין בשר לחלב, ואינה המשכת גוף איסור בב"ח, רשאי להחמיר, שהרי אינו מחדש ומוסיף על איסור בב"ח, אלא נוהג הוא עוד הבדלה והיכר נפרד, כפשטות הנהגת מר עוקבא ואביו; ונ' שזהו פי' דברי המהר"ם והגר"א.

לפי זה, אתיין שפיר פלוגתאות הראשונים והפוסקים בנוגע להמתנה אחר גבינה קשה. כיון דס"ל להרמ"א דהמתנה היא דין נפרד של היכר ופרישות יתירה בין בשר לחלב, ס"ל שנכון להמתין ג"כ אחר גבינה קשה, שאין זו כבל תוסיף, שהרי לשיטתו אין המתנה המשכת איסור בב"ח. מיהו, ס"ל להרמב"ם ולהשו"ע (ולרא"ש ולהטור), וס"ל נמי להמהרש"ל, דהמתנה היא המשכת גוף אי' בב"ח, ולהכי ס"ל נמי דלא שייכא המתנה אחר גבינה קשה, דהויא כבל תוסיף על אי' בב"ח.

ג.

כתב היד יהודה (פט:ס"ק ל בפירוש הקצר) בענין תבשיל שיש בו גבינה: מיהו זה נראה דלגבי גבינה קשה אין להחמיר בזה כלל בכל ענין דגם נתרכה ע"י הבישול. עכ"ל. הגם שהרבה נקטו לדינא כשי' היד יהודה ופסקו שא"צ להמתין אחר אכילת תבשיל שיש בו גבינה שנתבשלה בו ונימוחה, יש חולקים על זה. (אצל הפוסקים הקדומים לא נמצא שיש קולא גבי גבינה שנתבשלה וכו'; שי' היד יהודה היתה מחודשת, אע"פ שמסתברת).

ע"פ הנתב' לעיל, יש סיוע לאלו שלא קבלו את שי' הי"י בדבר. כיון שהמתנה אחר גבינה קשה היא ניהוג פרישות והבדלה יתירה, מפאת תכונותי' ומידותי' המיוחדות של גבינה זו, דומה לדין המתנה אחר אכילת בשר, שהיא פרישות והבדלה יתירה, מפאת תכונותיו ומידותיו המיוחדות של בשר, נמצא שהמתנה

שייכת לחפצא של המאכל, מחמת תכונותיו ומידותיו וכו', הגם שהמתנה היא ניהוג במעשה. ע"כ
מסתברא וניחא המתנה אחר כל גבינה קשה, אפי' נתבשלה, שהרי אינה מוגדרת כגבינה אחרת מחמת
בישולה, כמו בבשר, דלא מחלקינן בי' גבי המתנה לענין צורתו והכנתו (בין צלוי קצת למבושל הרבה, בין
נחתך לחתיכות גדולות או דקות עד מאד, וכו'); וכיון דכל גבינה קשה, בין נתבשלה בין לא נתבשלה, הויא
חד חפצא, ליכא לחלוקי ולהקל שלא להמתין בענין שנתבשלה.